

Svensk Tidskrift

GRUNDAD 1911. NÄTTIDNING FÖR POLITIK, EKONOMI OCH KULTUR.

START REDAKTION OM SVENSK TIDSKRIFT STIFTELSE ARKIVET 🔍

PODD FÖRLAGET PRENUMERERA IN ENGLISH

Foto: Viktor Hesse/Unsplash.com

24 APRIL 2026

Rainer Zitelmann: Kärnkraft är inte farlig - planeekonomi är

Den 26 april är fyrtioårsdagen av katastrofen känd som "Tjernobyl". Vad de flesta sannolikt inte vet är att detta kärnkraftverk officiellt bar namnet Vladimir Lenins kärnkraftverk (Чернобыльская АЭС им. В. И. Ленина), till den kommunistiska galjonsfiguren och statsgrundarens ära. Efter olyckan kom Tjernobyl att bli synonymt med

kärnkraftens allmänna risker snarare än de miljöhot som tilläts breda ut sig under socialismen.

I sitt verk *Midnight in Chernobyl* visar den brittiske journalisten Adam Higginbotham att världens största kärnkraftsolycka var en direkt följd av systematiska problem på nästan alla nivåer i det sovjetiska ekonomiska systemet. Detta stod klart redan när byggandet av anläggningen inleddes:

”Viktiga mekaniska komponenter och byggmaterial levererades ofta sent, eller inte alls, och de som levererades var ofta defekta. Stål och zirkonium – avgörande för de kilometerlånga rörsystemen och hundratals bränsleelement som skulle installeras i reaktorernas kärna – var båda bristvaror; rör och armerad betong avsedda för kärnkraftsbruk visade sig ofta vara så dåligt tillverkade att de fick kasseras.”

Taket på turbinhallen var täckt med mycket brandfarlig bitumen, trots att detta stred mot regelverket. Anledningen var att det mer brandsäkra material som skulle ha använts inte ens producerades i Sovjetunionen. Betongen var bristfällig och arbetarna saknade elverktyg – en grupp KGB-agenter och informatörer vid anläggningen rapporterade en ständig räckta byggfel. När anläggningens fjärde reaktor närmade sig färdigställande hade ett tidskrävande säkerhetstest av turbinerna inte slutförts före Moskvas deadline den sista december 1983.

Utredningar i Sovjetunionen efter olyckan bekräftade att reaktortypen RBMK inte uppfyllde moderna säkerhetskrav och att den redan före olyckan aldrig skulle ha tillåtits i drift utanför Sovjetunionens gränser. ”Olyckan var oundviklig ... Om den inte hade inträffat här och nu, skulle den ha inträffat någon annanstans,” medgav Sovjetunionens premiärminister Nikolaj Ryzjkov.

De sovjetiska myndigheterna försökte inledningsvis dölja olyckans fulla omfattning, precis som de tidigare hade dolt en lång rad incidenter vid kärnkraftverk. Som en av de tolv

arvidlindmansfond.se

Lindmanfonden utlyser löpande stipendier för skribenter och då särskilt unga skribenter, resestipendier samt bidrag till bokproduktion och utgivning.

Läs mer här.

grundande medlemmarna i Internationella atomenergiorganet (IAEA) var Sovjetunionen sedan 1957 skyldig att rapportera alla kärnkraftsolyckor inom sina gränser. Trots detta rapporterades aldrig de dussintals farliga incidenter som inträffade vid sovjetiska kärntekniska anläggningar under de följande decennierna. "Under nästan trettio år uppmuntrades både den sovjetiska allmänheten och omvärlden att tro att Sovjetunionen drev världens säkraste kärnkraftsindustri."

I kontrast utnyttjades den relativt harmlösa olyckan vid kärnkraftverket Three Mile Island nära Harrisburg, Pennsylvania den 28 mars 1979 av sovjetiska företrädare som ett exempel på hur osäker kärnkraften är under kapitalismen. Många medier i Västeuropa publicerade okritiskt denna förvrängning av fakta.

Efter olyckan vid Vladimir Lenins kärnkraftverk i Tjernóbyl höll de sovjetiska myndigheterna fast vid mörkläggningen och hävdade att orsaken enbart var mänskliga misstag. I en uppmärksammas skådeprocess dömdes flera av anläggningens anställda. Men Valerij Legasov, biträdande direktör vid Sovjetunionens institut för atomenergi, drog till slut slutsatsen att det var "det sovjetiska samhällsexperimentets djupgående misslyckande, och inte bara några få ansvarslösa reaktoroperatörer, som ... bar skulden för katastrofen." I en intervju med tidskriften *Novyj Mir* varnade han för att en ny Tjernobylikatastrof när som helst kunde inträffa vid någon av Sovjetunionens andra RBMK-reaktorer.

Experten, plågad av sjukdom och förtvivlan över det inträffade, och efter att ha studerat olyckan mer ingående än sannolikt någon annan, spelade in sina memoarer på band. Dessa publicerades i *Pravda* kort efter hans död (vilket då var möjligt eftersom detta sammanföll med höjdpunkten av de friheter som redaktörer i partistyrda medier tillfälligt gavs genom Gorbatjovs glasnost i början av 1986). I en artikel i september

1988 skrev Legasov: ”Efter att ha besökt Tjornóbyls kärnkraftverk drog jag slutsatsen att olyckan var den oundvikliga kulmen på det ekonomiska system som utvecklats i Sovjetunionen under många decennier ... Det är min plikt att säga detta.”

Orsakerna var så djupt rotade i planekonomins struktur att sovjetiska politikerna och forskarens försök att förändra systemet efter katastrofen misslyckades. En intern rapport till centralkommittén i Sovjetunionens kommunistiska parti, som upprättades ett år efter olyckan i Tjornóbyl, konstaterade att 320 utrustningsfel inträffat vid sovjetiska kärnkraftverk under de tolv månader som följde efter katastrofen, varav 160 ledde till nödstopp av reaktorer.

Rainer Zitelmann är författare till [Myter om kapitalism](#)

Svensk Tidskrift försöker konsekvent använda de ukrainska namnen på ukrainska orter. Eftersom olyckan är känd under det ryska namnet Tjernobyl och inträffade under den tid då Ukraina var ockuperat av Sovjetunionen har vi valt att använda det ryska namnet på olyckan och det ukrainska namnet Tjornóbyl för orten. Översättarens anmärkning.

◀◀ Ulrik Franke: Ledarsidan och ankharen

Mats Fält: Ebba trivs i Preussen ▶▶

